

Andreas P. Cornett

Regionalpolitik i Danmark efter 1992? - Muligheder og perspektiver¹

Gennemførelsen af planerne om det indre marked kan få vidtrækkende konsekvenser for befolkning og erhvervsliv. EF-kommissionen, medlemslandene og virksomheder er i fuld gang med at forberede denne situation. Der er en større bevidsthed om, at denne udvikling ikke er fordelingsmæssig neutral, heller ikke i regional henseende. EF-strukturpolitikken er blevet reformeret, og betydelige ressourcer er stillet til rådighed for de mindst udviklede regioner. Men ikke alene struktursvage regioner i Sydeuropa og på den irske ø vil få problemer, også egnsudviklingsområderne i de mere velstående nordvesteuropæiske lande kan meget nemt blive sorteper i denne fordelingskabale. Erhvervslivet i disse regioner er typisk ikke rustet til at få gavn af de store investeringsprogrammer i det sydlige Europa, der forventes igangsat ved hjælp af strukturfondsmilliarderne. Samtidig hermed nedprioriteres den nationale regionalpolitik gennem en stadig mere bevidst satsning på teknologiprogrammer, der søger at styrke den »store« industri i konkurrencen med USA og Japan.

Indledning

Det indre marked er et forholdsvis nyt begreb. I virkeligheden er der imidlertid kun tale om en specificering af det gamle begreb »fælles marked«, der uden et nærmere defineret indhold brugtes synonymt med betegnelsen de Europæiske Økonomiske Fællesskaber, som var den officielle betegnelse for den centrale del af det samarbejde, de seks oprindelige medlemslande etablerede i løbet af halvtredserne.

I hvidbogen om det indre marked (Kommissionen, 1985) fokuseres på tre væsentlige barrierer for samhandelen mellem EF-landene: de fysiske, de tekniske og de fiskale handelshindringer. Disse skal imidlertid ikke gøres til genstand for en nærmere diskussion her. Det i regionalpolitisk og regionaløkonomisk henseende afgørende er, at de økonomiske vilkår for befolkning og virksomheder påvirkes af programmets gennemførelse. At det indre marked ikke er regionalpolitisk neutralt, er da også erkendt i forbindelse med strukturfondsreformen, der samtidig betyder en prioritering af den regionalpolitiske indsats i det sydlige Europa og på den irske ø. Emnet for denne artikel er en diskussion af konsekvenserne for de mindre velstillede regioner i det nordvestlige Europa – eksemplificeret ved de danske udkantsområder – der kun i begrænset omfang tilgodeses af denne reform.

EF-landene er enige om at give de lande og regioner, der ikke umiddelbart kan forvente fordele ved realiseringen af det indre marked, økonomisk kompensation.² Netop den indbyggede skævhed, der ligger i disse kompensationsordninger, når de analyseres i en interregional og ikke i en international kontekst, er væsentlige for forståelsen af programmets regionale konsekvenser også uden for de egentlige problemområder.

Andreas P. Cornett

Regionalpolitik i Danmark efter 1992? - Muligheder og perspektiver¹

Gennemførelsen af planerne om det indre marked kan få vidtrækkende konsekvenser for befolkning og erhvervsliv. EF-kommissionen, medlemslandene og virksomheder er i fuld gang med at forberede denne situation. Der er en større bevidsthed om, at denne udvikling ikke er fordelingsmæssig neutral, heller ikke i regional henseende. EF-strukturpolitikken er blevet reformeret, og betydelige ressourcer er stillet til rådighed for de mindst udviklede regioner. Men ikke alene struktursvage regioner i Sydeuropa og på den irske ø vil få problemer, også egnsudviklingsområderne i de mere velstående nordvesteuropæiske lande kan meget nemt blive sorteper i denne fordelingskabale. Erhvervslivet i disse regioner er typisk ikke rustet til at få gavn af de store investeringsprogrammer i det sydlige Europa, der forventes igangsat ved hjælp af strukturfondsmilliarderne. Samtidig hermed nedprioriteres den nationale regionalpolitik gennem en stadig mere bevidst satsning på teknologiprogrammer, der søger at styrke den »store« industri i konkurrencen med USA og Japan.

Indledning

Det indre marked er et forholdsvis nyt begreb. I virkeligheden er der imidlertid kun tale om en specificering af det gamle begreb »fælles marked«, der uden et nærmere defineret indhold brugtes synonymt med betegnelsen de Europæiske Økonomiske Fællesskaber, som var den officielle betegnelse for den centrale del af det samarbejde, de seks oprindelige medlemslande etablerede i løbet af halvtredserne.

I hvidbogen om det indre marked (Kommissionen, 1985) fokuseres på tre væsentlige barrierer for samhandelen mellem EF-landene: de fysiske, de tekniske og de fiskale handelshindringer. Disse skal imidlertid ikke gøres til genstand for en nærmere diskussion her. Det i regionalpolitisk og regionaløkonomisk henseende afgørende er, at de økonomiske vilkår for befolkning og virksomheder påvirkes af programmets gennemførelse. At det indre marked ikke er regionalpolitisk neutralt, er da også erkendt i forbindelse med strukturfondsreformen, der samtidig betyder en prioritering af den regionalpolitiske indsats i det sydlige Europa og på den irske ø. Emnet for denne artikel er en diskussion af konsekvenserne for de mindre velstillede regioner i det nordvestlige Europa – eksemplificeret ved de danske udkantsområder – der kun i begrænset omfang tilgodeses af denne reform.

EF-landene er enige om at give de lande og regioner, der ikke umiddelbart kan forvente fordele ved realiseringen af det indre marked, økonomisk kompensation.² Netop den indbyggede skævhed, der ligger i disse kompensationsordninger, når de analyseres i en interregional og ikke i en international kontekst, er væsentlige for forståelsen af programmets regionale konsekvenser også uden for de egentlige problemområder.

Konsekvenser

Da EF i begyndelsen af halvfjerdserne diskuterede gennemførelsen af en økonomisk og monetær union med en koordineret penge- og finanspolitik i medlemslandene, blev det hurtigt klart, at dette ikke ville være realistisk inden for de givne økonomisk-strukturelle rammer. Derfor blev det blandt andet besluttet at etablere en fælles regionalpolitik, der først og fremmest skulle kompensere Italien (og senere Irland og delvis Storbritannien) for den økonomiske tilpasningsbyrde, disse lande ville komme til at bære under den økonomiske og monetære unions realisering. Som bekendt har regionalpolitikken vist sig mere sejlivet end planerne om en økonomisk og monetær union, om end også disse er dukket op igen med jævne mellemrum, mest markant i forbindelse med dannelsen af det europæiske monetære system (EMS) i slutningen af 1970'erne og senest i forbindelse med fremkomsten af Delors-rapporten i foråret 1989³ og Madrid-topmødet i slutningen af juni 1989.

Det har været diskuteret, om en økonomisk og monetær union er en forudsætning for realiseringen af det indre marked, en sammenhæng, der mest markant er udtrykt i traktatfæstelsen af det europæiske valutasamarbejde (i generelle og uforpligtende vendinger) i forbindelse med vedtagelsen af den Europæiske Fælles Akt i 1985/86. Meningerne er stadig delte, men det synes mere og mere klart, at denne sammenhæng ikke er nødvendig, i det mindste ikke på mellemlangt sigt (*Dansk Økonomi*, 1988: 88, 109f.) Det må imidlertid fastslås, at det i takt med den faktiske integration af penge- og kapitalmarkederne under stort set fuldstændig liberalisering af kapitalbevægelserne vil være vanskeligere at anvende valutakurspolitikken som et selvstændigt økonomisk virkemiddel. Dette betyder nye vilkår for stabiliseringspolitikken i alle EF-lande. For et land med alvorlige omkostnings- og betalingsbalanceproblemer betyder dette, at tilpasningsbyrden i stigende grad væltes over på beskæftigelses- og investeringssiden med deraf følgende strukturproblemer. Regionalpolitikken får et helt nyt indhold og en meget større politisk og økonomisk betydning for levestandard og velfærd. Dette må ses i lyset af EF-kommissionens stadig mere restriktive indflydelse på udlægningen af egnsudviklingsområder i Danmark, såvel som i andre velstrukturerede EF-lande siden midten af firserne.

Jo færre barrierer, der er i et fælles marked for virksomheder og beskæftigelse, jo større er faren for, at de strukturproblemer, vi i dag kun kender i et forholdsvis beskedent omfang her i landet, kan udvikle sig, så Danmark bliver et europæisk strukturproblem. Denne erkendelse har da også bredt sig i de senere år i takt med, at fastkurspolitikken er accepteret af de væsentligste politiske kræfter. I Danmark har programmet til realisering af det indre marked, på trods af den beherskede politiske forberedelse i programmets første år (Martens, 1989), nok haft størst betydning ved at skabe en vis politisk konsensus om behovet for en grundlæggende omstrukturering af dansk økonomi.

Regionalpolitikken under nye vilkår

Forudsætningerne for regionalpolitikken i de europæiske lande har ændret sig ganske voldsomt siden introduktionen af EF's regionalpolitik i 1975 (jf. Arm-

strong, 1985). Ændringerne i de økonomiske konjunkturer i kølvandet på den første energikrise i 1973/74 medførte stigende behov for økonomisk-politiske indgreb i de fleste OECD-lande. Dette betød, at regionalpolitikken blev mindre væsentlig sammenlignet med den generelle stabiliseringspolitik i de enkelte lande. Nedprioriteringen af den nationale regionalpolitik betød for EF-landene, at den fælles regionalpolitik i løbet af årene blev af stadig større betydning for udformningen af de enkelte landes regionalpolitiske initiativer. Endelig har selve udvidelsen af EF medført en voldsom vækst i de regionale forskelle. Begge sydudvidelser har betydet tilgang af mindre udviklede regioner. Det er således tankevækkende, at der i ingen af de tre lande Grækenland, Spanien og Portugal er regioner, der i økonomisk henseende ligger over det nuværende EF-gennemsnit.⁴ Dette har i sig selv medvirket til en omlægning af tyngdepunkterne i de af Fællesskaberne finansierede aktiviteter. En stadig større del af de voksende bevillinger til regionalpolitik går til det sydlige Europa. Derudover betyder prioriteringen af programstøtte frem for støtte til enkeltprojekter øget indflydelse for EF-kommis-sionen på udformningen af de nationale udviklingsprogrammer.

Medens den Europæiske Fond for Regional Udvikling (EFRU) betyder nye muligheder for de økonomisk svagere EF-lande, synes tendensen i dag for de veludviklede nordvesteuropæiske lande i stadig højere grad at gå i modsat retning. Den fælles regionalpolitik bliver en spændetrøje for nationale strukturprogrammer, da EF's regionalpolitik ud over fondsfunktionen også øver indflydelse på tilrettelæggelsen af egnsudviklingspolitikken – herunder afgrænsningen af støtteområderne – i de enkelte lande. Dette understreges ikke mindst af de seneste bestræbelser på en samordning af alle strukturinstrumenter i fællesskabsregi.

EF's regionalpolitik er som de fleste politikområder inden for EF tilrettelagt på en sådan måde, at alle lande får del i bevillingerne til et givet område. Dette har som regel været en politisk nødvendighed for at få politikken vedtaget. For regionalpolitikken betød det især i de første år, at selve målet, den interregionale udlig-ning blev udvandet i betydelig grad. Det gamle kvotabaserede system er imidler-tid i de senere år blevet smidiggjort, samtidig med, at bevillingerne er vokset be-tydeligt. De væsentligste nyskabelser ved reformerne sidst i halvfjerdserne og i 1985 knyttede sig netop til denne opblødning af fondens stive struktur med på forhånd fastlagte kvotaer.

Opblødningen indledtes med indførelsen af den kvotafrie del ved 1978-refor-men og blev videreført i forbindelse med etableringen af det såkaldte gaffelsystem i 1985, der delvis gjorde bevillingernes størrelse til de enkelte lande afhængig af, at de enten etablerede Nationale programmer af interesse for Fællesskabet (NPIF) eller deltog i fællesskabsprogrammer. Hermed blev Kommissionens ind-flydelse på den nationale regionalpolitik styrket, da landene for at få maksimal udbytte af EF-bevillingerne måtte tilpasse den nationale udviklingspolitik. Ef-fekten blev yderligere forstærket gennem den samfinansieringsmodel, der anvendes i de fleste EF-programmer. EF supplerer de nationale bevillinger, typisk så-ledes at ca. halvdelen af udgifterne skal dækkes over de nationale budgetter, der hermed indirekte er underlagt EF's indflydelse, såfremt landene ønsker maxi-malt udbytte af EF-støtteordninger og ikke vil give ekstrabevillinger til delta-

gelsen. Nationale budgetrestriktioner og udvidede europæiske bevillinger til EFRU betyder, at Kommissionen, og især Generaldirektoratet for Regionalpolitik, har fået stor indflydelse på udformningen af regionalpolitikken.⁵

I forbindelse med gennemførelsen af det indre marked er det reformen af den samlede strukturpolitik inden for EF, der har størst betydning for denne artikels problemstilling. Ud over den egentlige regionalpolitik indeholder flere andre dele af EF-samarbejdet elementer, der er regionalpolitisk relevante.⁶ Det er disse, der er søgt samlet og koordineret ved den såkaldte strukturfondsreform (Kommissionen, 1988a) og den såkaldte Solplan, der medfører en betydelig forøgelse af midlerne i strukturfondene og dermed af indkomstoverførslerne fra de mere velstående dele af Fællesskabet til de mindre velstående lande og regioner. Der sigtes på at koncentrere den fremtidige egentlige regionalstøtte til områder, hvis BNP per capita ligger under 75 procent af fællesskabsgennemsnittet opgjort i købekraftpariteter, samt til regioner, der ligger tæt op ad sådanne områder. Tilsvarende opstramninger tilstræbes inden for de andre interventionsområder. Alt andet lige er der tale om en regionalpolitisk prioritering på EF-niveau, der næppe kan sættes spørgsmålstegn ved ud fra et overordnet perspektiv (Kommissionen, 1988b).

Vurdering af strukturfondsreformens betydning for landenes udkantsregioner

Realiseringen af hvidbogens planer til virkeliggørelsen af det indre marked i EF kan på denne baggrund få vidtrækkende konsekvenser for virksomheder og erhvervsliv i svagere strukturerede områder, når den tilbageværende beskyttelse af afgrænsede markeder forsvinder.

Det er således oplagt, at de i Cecchini-rapporten (Cecchini et al. 1988: 129ff.) fremhævede fordele næppe vil komme alle dele af Fællesskabet lige meget til gode. Tværtimod er der en fare for, at den påtænkte liberalisering og deregulering vil styrke de stærke regioner på de svages bekostning. Dette er der, hvad angår Irland og middelhavslandene, taget højde for. Initiativet vil ikke umiddelbart gavne de svage områder, der ikke er prioriteret i dette program. Tværtimod vil de formentlig blive ramt dobbelt, da de på grund af deres erhvervsstruktur heller ikke vil få større gavn af den øgede efterspørgsel efter investeringsgoder, som realiseringen af det storstilede udviklingsprogram i de mindst velstående områder vil medføre i den del af den nordvesteuropæiske industri, der producerer investeringsgoder eller leverer nøglefærdige storprojekter.

For produktionsvirksomheder i de fleste nordvesteuropæiske udviklingsregioner gælder ofte, at de enten er forældede eller relativt små. Som småserie- eller nicheproducenter påvirkes de forskelligt af markedsharmonisering og markedsudvidelse afhængigt af, hvad de producerer. Teknologisk og markeds-mæssig bestemt nicheproduktion vil kunne overleve, medens nicheproduktion, der alene er baseret på kunstige markedsgrænser, får det svært. Da mange undersøgelser viser, at perifere regioners virksomheder kun undtagelsesvis hører til de teknologisk førende i deres branche, kan regionaludviklingsområderne forvente at måtte bære en uforholdsmæssig stor del af tilpasningsbyrden. Dette er der som nævnt

taget højde for for de dårligst stillede dele af Fællesmarkedet i forbindelse med reformen af strukturfondene og det integrerede program for middelhavslandene. Udviklingen kræver imidlertid også tilpasninger i den regionale erhvervspolitik i de velstillede lande med begrænsede EFRU- områder, når en forøgelse af de regionale forskelle i disse lande skal undgås. Dette vanskeliggøres imidlertid af andre dele af erhvervspolitikken, for eksempel satsningen på større virksomheder i teknologipolitikken eller af EF- reglerne mod konkurrenceforvridning mv.

Regionale konsekvenser - en illustration med udgangspunkt i et dansk udkantsområde

Perifære regioner kan defineres som områder, der er økonomisk tilbagestående og/eller er karakteriseret ved en perifær beliggenhed i forhold til det pågældende økonomiske områdes center. Begge betingelser er opfyldt for Sønderjylland som helhed, selv om kun en mindre del af amtet har status som egnsudviklingsområde. Amtet hører imidlertid ikke til de absolut ringest stillede områder i Danmark.

Erhvervsstrukturen er præget af det for udkantsområder traditionelle mønster, idet det kun er sektorerne fremstilling og landbrug, der har overproportional størrelse sammenlignet med landsgennemsnittet, medens de fremtidsrettede vækstsektorer inden for serviceområdet står forholdsvis svagt. Analyseres væksten i beskæftigelsen fra 1980 til 1986 viser det sig, at vækstraten har været over såvel regionens gennemsnit som sektorens gennemsnit på landsplan inden for fremstillingserhvervene, transport, offentlig service (SUS-området) samt øvrige tjenesteydelser. Relativt størst var væksten i Sønderjylland (fra et lavt niveau) i den finansielle sektor, hvor regionen næsten kunne holde trit med udviklingen på landsplan.

I det følgende skal regionale implikationer af en realisering af det indre marked diskuteres med udgangspunkt i fire sektorer. Erhvervene er valgt ud fra ønsket om at kunne illustrere principielle sider ved de tilpasningskrav, det indre marked stiller til udkantsregioner, og ikke ud fra sektorernes regionale betydning.

Regionale konsekvenser af ændringer i de økonomiske strukturer på såvel udbuds- som på efterspørgselssiden kan opstå på makro- og på mikroniveau. Figur 1 på næste side indeholder udvalgte parametre, der er vigtige i et regionalt fordelingsperspektiv.

Nøglesektoren i Sønderjyllands økonomi er *jern- og metalindustrien*, der domineres af tre store virksomheder i det østlige Sønderjylland. Erhvervet er imidlertid også væsentlig i de vestlige egnsudviklingsområder, hvor virksomhederne typisk er mindre og ofte mindre avancerede med hensyn til produkt- og produktionsteknologi. Især disse virksomheder vil kunne få vanskeligheder ved den øgede konkurrence, de vil blive udsat for fremover. Problemerne mildnes dog for de mindste virksomheder af, at de ofte er rent lokalt orienteret i deres afsætning. Underleverandører vil dog mærke den øgede priskonkurrence, hvad enten den skyldes direkte konkurrence eller aftagernes bestræbelser på at mindske deres omkostninger ved hjælp af lavere indkøbspriser. De mindre virksomheder vil således typisk hovedsageligt blive ramt på efterspørgselssiden af lavere priser, me-

Figur 1. Analysekema til klassifikation af udvalgte regionale konsekvenser ved en realisering af det indre marked

	Udbudssiden	Efterspørgselssiden
<u>Mikroniveau</u>	<ul style="list-style-type: none"> - billigere indkøb af halvfabrikater mv. - ændringer i markedsvilkår og regulering ... 	<ul style="list-style-type: none"> - øget efterspørgsel efter virksomheders produkter - øget konkurrence - åbning af nye markeder ...
<u>Makroniveau</u>	<ul style="list-style-type: none"> - øget produktion - øget udbud af varer og tjenester - prisfald på grund af stordriftsfordele mv. ... 	<ul style="list-style-type: none"> - øget efterspørgsel på grund af økonomisk vækst - ændringer i de interregionale konkurrenceparametre ...

dens de formentlig kun i begrænset omfang kan nyde godt af de udbudsbetingede potentielle prisfald i den udstrækning, de selv har underleverandører. Større virksomheder vil alt andet lige have bedre muligheder for at udnytte de potentielle gevinster på udbudssiden. Denne problemstilling indeholder en væsentlig og ofte overset regional dimension.

Alt i alt betyder strukturen med få større og mange mindre virksomheder, at der er overhængende fare for, at det kun i begrænset omfang vil være muligt at udnytte de muligheder, markedsåbningen medfører. For regionen som helhed vil resultatet målt i beskæftigelse formentlig i bedste fald blive status quo, men med intraregionale forskydninger.

Det egentlige *landbrug* berøres mindre af planerne om det indre marked, men er til gengæld inde i en dybtgående omstrukturingsproces, der dels skyldes interne danske forhold – erhvervets gældskrise, dels står i forbindelse med ændringerne i EF's landbrugsordninger. Resultatet for de danske landbrugsområder er, at der fremover må ventes en fortsat afvandring fra erhvervet samt en vis produktionsnedgang, der får følelige konsekvenser på forædlingsområdet. Den øgede konkurrence om råvarerne har allerede betydet en koncentration i forædlingsindustrien, tydeligst i slagteri- og mælkesektoren, der har medført en udtynding af forædlingsindustrielle arbejdspladser i de egentlige landdistrikter (jf. Jørgensen, 1989).

Strukturtilpasningen og koncentrationstendenserne i det agroindustrielle kompleks står i snæver sammenhæng med den forventede markedsåbning efter 1992 med det deraf følgende konkurrencepres såvel på afsætningssiden som med hensyn til råvareforsyningen. Inden for landbrugssektoren synes tendensen derfor at gå i retning af et tendentielt faldende udbud kombineret med stigende efterspørgsel efter nøgleråvarer til forædlingsindustrien.

En realisering af hvidbogens planer vil især på *detailhandelsområdet* få mærkbare konsekvenser i regionen, da denne i dag præges af en betydelig struktur-skævhed på grund af den meget omfangsrige grænsehandel med Vesttyskland, der i løbet af Danmarks EF-medlemskab er blevet stadig mere skæv (Bygvrå et al., 1987). Årsagen er den manglende tilpasning af skatter og afgifter landene imellem, samtidig med en liberalisering af de mængdemæssige begrænsninger i

den private grænsehandel. Da den danske del af grænseregionen hidtil har måttet bære de fleste ulemper, er det sandsynligt, at en eventuel afgiftstilpasning vil forbedre detailhandelens vilkår i regionen. Dels vil en større del af forbrugernes efterspørgsel rette sig mod butikker i regionen, dels vil der være grundlag for øget udbud inden for de brancher, der i dag især er ramt af grænsehandelen.

Transporterhvervet er det eneste serviceerhverv med overregional betydning i regionen. Erhvervet er koncentreret i det sydlige Sønderjylland langs hovedtrafikårene mod syd. Bov/Padborg området har udviklet sig til den vigtigste danske »eksporthavn« med en overvældende koncentration af transportrelaterede erhverv som spedition, vognmandsforretninger og tilknyttet servicevirksomhed.

På udbudssiden vil transporterhvervet især blive påvirket gennem den øgede konkurrence fra transportvirksomheder fra tredjelande, når dereguleringen af erhvervet er afsluttet, dvs. når kørselstilladelsessystemet er helt afskaffet. Det betyder øget konkurrence, men naturligvis også nye muligheder for eksempel for trekantkørsel mellem forskellige lande eller for indenlandsk kørsel i udlandet. For speditiionscentret i Padborg bliver den afgørende udfordring naturligvis, at selve dets eksistens oprindeligt skyldtes tilstedeværelsen af de handelshindringer, det netop er målet at afskaffe.

På efterspørgselssiden vil erhvervet få gavn af den øgede økonomiske aktivitet, der skulle være et af resultaterne af realiseringen af det indre marked. Vigtigere er nok, at fjernelsen af de tekniske handelshindringer formentlig vil sætte yderli-

Figur 2. Sammenfatning af fire erhvervs udsigter ved gennemførelsen af hvidbogens program i en dansk udkantsregion

	Vurdering af konsekvenser ved virkeliggørelse af det indre marked	Erhvervets position i regionen	Vurdering af støttemuligheder fra EF's strukturpolitik
<u>Landbrug</u>	Begrænset indflydelse	Relativt velstruktureret	EUGFL(u)
<u>Industri</u>	Afhængig af branche og teknologiniveau Problemerne vil dominere	Mange små, få store virksomheder	I egnsudviklingsområder EFRU-støtte
<u>Handel</u>	Regionens detailhandel vil få fordele på grund af aftagende grænsehandel	Præget af skæv grænsehandel. Kun regional betydning	Få/ingen
<u>Transport</u>	Erhvervet vil få tilpasningsproblemer, da megen aktivitet er baseret på overvindelse af eksisterende barrierer	Meget koncentreret i grænseegnen. Eneste serviceerhverv med overregional betydning	Mulighed for EFRU-støtte i kerneområdet (Bov kommune)

Anm.: EUGFL(u): Udviklingssektionen i EF's landbrugsfond (FEOGA), der blandt andet anvendes til strukturforbedringer i landbrugserhvervet.

gere skub i den internationale arbejdsdeling med deraf følgende vækst i transportarbejdet. For transportcentret Bov/Padborg er problemet, at en fuldstændig liberalisering af erhvervet vil indeholde kimen til at overflødig gøre den nuværende centerstruktur til fordel for en decentralisering, såfremt erhvervet ikke kan udvikle transportformer, der kan danne grundlag for den nuværende lokalisering. Forskellige former for kombinationstransporter, der blandt andet af miljømæssige grunde formentlig bliver prioriteret i europæisk sammenhæng, kunne være et sådant grundlag (*Der Spiegel*, 1989).

Medens der er rimeligt gunstige udsigter på mikroniveau for de enkelte gennemgående tidssvarende danske transportvirksomheder og dermed også for erhvervet som helhed, stiller situationen sig som udgangspunkt mindre gunstig for det højtudviklede servicecenter ved den dansk tyske landegrænse. På det regionale makroplan synes de umiddelbare perspektiver således mindre fordelagtige.

Formålet med denne diskussion var ikke at give et nuanceret billede af samtlige regionale implikationer, som realiseringen af det indre marked kan få i en konkret region, men at vise, hvordan en politisk handlingsplan kan ramme regioner og erhverv forskelligt alt efter struktur og udgangssituation. Hovedpunkterne er sammenfattet i figur 2 på foregående side.

Samspillet mellem europæisk, national og regional udviklingspolitik i fremtiden - en tentativ konklusion

Selv om vilkårene for regionalpolitikken har ændret sig, er der stadig behov for regionalpolitiske initiativer, hvis der ikke skal opstå nye regionale problemer i de nordvesteuropæiske lande. Inden for de områder, der har status som egnsudviklingsområder, vil der fortsat være de traditionelle muligheder for at opnå støtte, såvel fra national som fra europæisk side. Ændringerne af de økonomiske vilkår for virksomheder og erhvervsliv, der bliver en realitet, såfremt planerne om det indre marked lever op til de resultater, EF-kommissionen har stillet i udsigt, betyder imidlertid, at langt større regioner og måske hele lande kan få strukturproblemer, de ikke kender i dag. For Danmarks vedkommende betyder dette helt nye krav til regional- og erhvervspolitikken (Cornett, 1988b). I de seneste år har regeringen helt klart prioriteret den generelle erhvervspolitik frem for egnsudviklingspolitikken (Cornett, 1988a: 31ff.). Dette har blandt andet været en form for tilpasning til den omsiggribende programstøtte fra EF's side, der stiller krav om en national matchning for at få del i bevillingerne. Matchningen af EFRU-midlerne har Danmark i stigende omfang overladt til de regionale myndigheder i egnsudviklingsområderne. Dette har betydet en væsentlig reduktion af den interregionale omfordeling, egnsudviklingsstøtten oprindeligt var et udtryk for.

Skal alvorlige strukturproblemer undgås, må såvel EF-kommissionen som de nationale myndigheder åbne øjnene for de utilsigtede virkninger, der kan opstå lokalt eller regionalt i forbindelse med virkeliggørelsen af det indre marked. Det betyder blandt andet en fleksibel holdning over for først og fremmest lokale og regionale initiativer til fremme af erhvervsudvikling og beskæftigelse. Sekundært betyder det - i det mindste for Danmark - at ressourcetilførslen til den egentlige regionalpolitik ikke fuldstændigt overlades til regionerne selv. Den ge-

nerelle erhvervspolitik, der i dag primært sigter på teknologiudvikling og større virksomheder, kan ikke stå alene, hvis levevilkårene i de mindre udviklede – men stadig i europæisk målestok rige regioner – skal opretholdes.⁷

Noter

1. Artiklen er en let revideret dansk udgave af et paper præsenteret på workshop om »The 1992 Single Market and its Regional Implications« på Regional Science Association 29'de europæiske kongres i Cambridge, august 1989. Interesserede kan hos forfatteren rekvirere et eksemplar, der indeholder fyldigere dokumentation.
2. Løse gæt og upræcise estimationer af den mulige fremtidige gevinst ved realiseringen af det indre marked er netop den afgørende svaghed ved den meget udbredte »grundbog i det indre markeds velsignelser« af Paolo Ceccini et al. (1988). Bogen har ikke desto mindre fået en stor politisk betydning i debatten omkring markedets fordele frem for mere grundige analyser, delvis også foretaget for EF-kommissionen. Jf. for eksempel *European Economy* (1988, no. 35).
3. For en kritisk »anmeldelse« se nationalbankdirektør Erik Hoffmeyers indlæg i Nationaløkonomisk Forening den 2. maj 1989 (Hoffmeyer, 1989). Hoffmeyer var som de øvrige centralbankdirektører samt tre økonomiske »vismænd« personligt udpegede medlemmer af gruppen. Se også Hans B. Feddersens bidrag i dette nummer.
4. Analyser af de interregionale forskelle i EF har vist, at der også i de veludviklede dele af Fællesmarkedet fortsat er betydelige uligheder. I de syv nordvesteuropæiske medlemslande og Frankrig lå således 37 ud af 113 regioner under gennemsnittet for alle 12 EF-lande i et kombineret indeks baseret på BNP per indbygger/beskæftiget, samt mål for beskæftigelse og arbejdsløshed. For enkeltheder se Kommissionen (1987).
5. Sidstnævnte gælder i øvrigt for en lang række områder inden for forskning og teknologi, hvor EF har iværksat programmer, der stort set alle bygger på den skitserede samfinansieringsmodel. Dette har da også sat sit præg på, hvilke formål der prioriteres i dansk erhvervspolitik (Finansministeriet, 1988).
6. De vigtigste finansielle virkemidler ud over EFRU findes i Socialpolitikken og landbrugsfondens udviklingssektion. Der er således lang tradition for samfinansiering af aktioner fra flere EF-kilder, for eksempel i form af anlægstilskud fra Regionalfondens (EFRU), og senere driftstilskud fra Socialfondens (ESF). Derudover spiller den Europæiske Investeringsbanks (EIB) udlån en vigtig rolle i regionalpolitikken.
7. Problemstillingens relevans indgår tilsyneladende ikke i den seneste vismandsrapport, der især fremhæver behovet for en europæisk koordinering af erhvervs- og handelspolitikken. I øvrigt fremhæves det traditionelt lave danske støtteniveau (*Dansk Økonomi*, 1989: 75-77, 90f.). Industriministeriets redegørelse *Dansk erhvervsliv på vej til det indre marked* (Industriministeriet, 1989) åbner i forbindelse med præsentationen af netværksprogrammet for mindre virksomheder op for en tilpasning til den danske erhvervsstruktur.

Litteratur

- Armstrong, H.W. (1985). »The reform of the European Community Regional Policy«, *Journal of Common Market Studies*, vol. XXIII no. 4, pp. 319-342.
- Bygvrå, Susanne et al. (1987). *Danish-German Border shopping – and its price sensitivity – abstract*, Arbejdsrapport nr. 37, Aabenraa: IFG.
- Ceccini, Paolo et al. (1988). *Europa '92 realisering af det indre marked*, København: Børsens Forlag.
- Cornett, Andreas P. (1988a). »Regionalpolitik: Decentralisering eller afvikling«, pp. 30-59 i *Forskning i Sønderjylland*, Aabenraa: IFG.

nerelle erhvervspolitik, der i dag primært sigter på teknologiudvikling og større virksomheder, kan ikke stå alene, hvis levevilkårene i de mindre udviklede – men stadig i europæisk målestok rige regioner – skal opretholdes.⁷

Noter

1. Artiklen er en let revideret dansk udgave af et paper præsenteret på workshop om »The 1992 Single Market and its Regional Implications« på Regional Science Association 29'de europæiske kongres i Cambridge, august 1989. Interesserede kan hos forfatteren rekvirere et eksemplar, der indeholder fyldigere dokumentation.
2. Løse gæt og upræcise estimationer af den mulige fremtidige gevinst ved realiseringen af det indre marked er netop den afgørende svaghed ved den meget udbredte »grundbog i det indre markeds velsignelser« af Paolo Ceccini et al. (1988). Bogen har ikke desto mindre fået en stor politisk betydning i debatten omkring markedets fordele frem for mere grundige analyser, delvis også foretaget for EF-kommissionen. Jf. for eksempel *European Economy* (1988, no. 35).
3. For en kritisk »anmeldelse« se nationalbankdirektør Erik Hoffmeyers indlæg i Nationaløkonomisk Forening den 2. maj 1989 (Hoffmeyer, 1989). Hoffmeyer var som de øvrige centralbankdirektører samt tre økonomiske »vismænd« personligt udpegede medlemmer af gruppen. Se også Hans B. Feddersens bidrag i dette nummer.
4. Analyser af de interregionale forskelle i EF har vist, at der også i de veludviklede dele af Fællesmarkedet fortsat er betydelige uligheder. I de syv nordvesteuropæiske medlemslande og Frankrig lå således 37 ud af 113 regioner under gennemsnittet for alle 12 EF-lande i et kombineret indeks baseret på BNP per indbygger/beskæftiget, samt mål for beskæftigelse og arbejdsløshed. For enkeltheder se Kommissionen (1987).
5. Sidstnævnte gælder i øvrigt for en lang række områder inden for forskning og teknologi, hvor EF har iværksat programmer, der stort set alle bygger på den skitserede samfinansieringsmodel. Dette har da også sat sit præg på, hvilke formål der prioriteres i dansk erhvervspolitik (Finansministeriet, 1988).
6. De vigtigste finansielle virkemidler ud over EFRU findes i Socialpolitikken og landbrugsfondens udviklingssektion. Der er således lang tradition for samfinansiering af aktioner fra flere EF-kilder, for eksempel i form af anlægstilskud fra Regionalfonden (EFRU), og senere driftstilskud fra Socialfonden (ESF). Derudover spiller den Europæiske Investeringsbanks (EIB) udlån en vigtig rolle i regionalpolitikken.
7. Problemstillingens relevans indgår tilsyneladende ikke i den seneste vismandsrapport, der især fremhæver behovet for en europæisk koordinering af erhvervs- og handelspolitikken. I øvrigt fremhæves det traditionelt lave danske støtteniveau (*Dansk Økonomi*, 1989: 75-77, 90f.). Industriministeriets redegørelse *Dansk erhvervsliv på vej til det indre marked* (Industriministeriet, 1989) åbner i forbindelse med præsentationen af netværksprogrammet for mindre virksomheder op for en tilpasning til den danske erhvervsstruktur.

Litteratur

- Armstrong, H.W. (1985). »The reform of the European Community Regional Policy«, *Journal of Common Market Studies*, vol. XXIII no. 4, pp. 319-342.
- Bygvrå, Susanne et al. (1987). *Danish-German Border shopping – and its price sensitivity – abstract*, Arbejdsrapport nr. 37, Aabenraa: IFG.
- Ceccini, Paolo et al. (1988). *Europa '92 realisering af det indre marked*, København: Børsens Forlag.
- Cornett, Andreas P. (1988a). »Regionalpolitik: Decentralisering eller afvikling«, pp. 30-59 i *Forskning i Sønderjylland*, Aabenraa: IFG.

- Cornett, Andreas P. (1988b). »Regional erhvervspolitik i klemme«, *Samfundsøkonomen*, nr. 8., pp. 39-45.
- Dansk Økonomi* (1988). København: Det økonomiske Råd, Formandskabet, december.
- Dansk Økonomi* (1989). København: Det økonomiske Råd, Formandskabet, maj.
- European Economy* (1988). »The economics of 1992«, no 35, March.
- Finansministeriet (1988). *Redegørelse for den offentlige sektor 1988*, København.
- Hoffmeyer, Erik (1989). »Delors-rapporten – Nationalbankdirektør Erik Hoffmeyers indlæg i Nationaløkonomisk Forening den 2. maj 1989«, her efter *Danmarks Nationalbanks Kvartalsoversigt*, maj, pp. 19-22.
- Industriministeriet (1989). *Dansk erhvervsliv på vej til det indre marked*, København.
- Jørgensen, Gert (1989). *Landbrugets forarbejdningsindustri i Sønderjylland*, Arbejdsrapport nr.44, Aabenraa: IFG.
- Kommissionen (1985). *Gennemførelsen af det indre marked*. Hvidbog fra Kommissionen til det Europæiske Råd (Milano, den 28.-29. juni 1985), Kom(85) 310 endelig udg., Bruxelles, den 14. juni 1985.
- Kommissionen (1987). *Regionerne i det udvidede Fællesskab*, Luxembourg.
- Kommissionen (1988a). *Council Regulation*, (EEC) No.2052/88 of 17 July 1988.
- Kommissionen (1988b). *Ledsagepolitik: Reform af strukturfondene*, Kom(88) 500 endelig udg., SYN 151/2 Bruxelles, den 29. august 1988.
- Martens, Hans (1989). *Danmark og EF's indre marked*, København: Teknisk Forlag.
- Der Spiegel* (1989). »Stau von Flensburg bis München«, nr.18, pp. 110-125.